

یک سؤال غلط و نیاز به دیدگاه جدید

حمزه نوذری

جامعه‌شناس و استاد دانشگاه

از اواخر جنگ تحمیلی هشت‌ساله، در بین‌مدیران ارشد کشور و به ویژه مدیران سازمان برنامه و بودجه این بحث شکل گرفت که با رویکرد اقتصادی- اجتماعی دوره جنگ نمی‌توان کشور را پس از جنگ اداره کرد و بازنگری در سیاست‌های کلان اقتصادی ضروری است. از اواخر دهه ۱۳۶۰ بحث توسعه و رشد اقتصادی دوباره مطرح شد. سازوکارهای متفاوتی برای افزایش رشد اقتصادی، قیمت ارز و سایر متغیرهای اقتصادی مطرح و اجرا شد که گاهی با عنوان سیاست تعدیل اقتصادی (ساختاری) از آن نام برده می‌شود. اما مسئله اصلی این سیاست، ادعای توسعه بدون آزادی و جامعه مدنی بود.

در اواسط دهه۱۳۷۰ جامعه ایران مشتاقانه رویکرد توسعه اقتصادی و جامعه مدنی را پذیرفت، شور و شوق تازه‌ای در ایران شکل گرفت و مسیر تازه‌ای در ایران به وجود آمد که بر پایه طبقه متوسط بنا نهاده شده بود. اما این رویکرد، چندان به مسئله عدالت توجه نداشت. از اواسط دهه ۱۳۸۰ گفتمانی شکل گرفت که همه مسائل را به پارانۀ خلاصه کرد و در خارج نیز برخلاف رویکرد قبلی، جدال با کشورهای مختلف بیشتر شد. بعد از رویکرد توسعه سیاسی و جامعه مدنی اواسط دهه ۱۳۷۰ رویکرد منسجی‌ری را که تغییر مثبت و رو به جلویی در کشور ایجاد کند، شاهد نبوده‌ایم. اکنون پس از تهاجم و حمله آمریکا به همراهی چندین کشور که با دفاع قهرمانانه ایرانیان همراه شد و صحبت از ترک مخاصمه و پایان جنگ به میان آمده است، بیش از هر زمانی نیاز به رویکرد تازه‌ای در حوزه اقتصادی و اجتماعی احساس می‌شود. با مسیرهای قبلی نمی‌توان اقتصاد و جامعه را بهبود بخشید.

طراحی رویکرد جدید برای جامعه ایران ضرورت دارد، چون دوگانه نادرستی در برخی اذهان شکل گرفته است که اول اقتصاد پویا و سالم یا نیروهای مسلح قدرتمند با تجهیزات دفاعی بسنده و کافی، یکی از خطرناک‌ترین افکار این است که باید بین اقتصاد سالم و پویا و نیروهای مسلح قدرتمند یکی را انتخاب کرد یا دست به اولویت‌بندی بین آن دو زد. هر دو برای دستیابی به ایران قدرتمندتر ضروری است و نمی‌توان تعیین کرد که کدامیک در اولویت است. با توجه به موقعیت خاورمیانه، تهدیدات مکرر نظامی در سطح جهانی، تغییر سیاست‌های بین دولت‌ها، ضعیف‌شدن قوانین بین‌الملل و ضرورت توجه مدام و مستمر به مسئله بازآرندگی، سؤال از تقدم و تاخر این دو غلط است. رویکرد نظری و منسجم برای سامان‌دهی امور اقتصادی و امور اجتماعی نیاز است که چنین ذهنیت‌هایی هرچند اندک را ایجاد نکند. دولت قوی و قانون‌مند همراه با اقتصاد پویا و سالم در کنار نیروهای مسلح قدرتمند با گسترش آزادی‌های اجتماعی زمینه را برای سیاست خارجی کارآمد فراهم می‌کند. در طراحی رویکرد جدید برای سامان‌دهی اقتصاد و اجتماع باید از معایب راهبردهای قبلی دوری کرد. یک رویکرد به جامعه مدنی توجه نداشت، دیگری چندان به مسئله عدالت نپرداخت و آخری هم عدالت را در توزیع منابع خلاصه کرد.

با توجه به اهمیت طراحی رویکرد جدید برای ایران قوی لازم است دانشگاه‌ها از رخنه به درآیند. لازم است فضایی ایجاد شود که گروه‌ها، متفکران، منتقدان و پژوهشگران بتوانند ایده‌ها و دیدگاه‌های خود را ارائه کنند تا نقد و بررسی شود که در این میان، مردم و دولت بتوانند از میان آنها دست به انتخاب بزنند. باید شرایطی فراهم کرد که در یک فضای پرشور و بدون انگ و برجسب‌زنی دیدگاه‌ها و طرح‌ها مطرح شود. شاید محیط دانشگاه و رسانه‌ها بهترین ابزار برای طرح ایده‌ها و رویکردهای جدید برای سامان‌دادن به اقتصاد و جامعه باشند اما لازم است شرایط مناسب برای این فعالیت فراهم شود. دانشگاه‌ها با این کار می‌توانند با جامعه بیش از پیش مرتبط شوند.

سازمان آگهی‌های روزنامه شرق ۱۱۹ ۳۶ ۸۶۰

WWW.SHARGHDAILY.IR

دوشنبه ۱۱ خرداد ۱۴۰۵
۱۵ ذی‌الحجه ۱۴۴۷
۱ ژوئن ۲۰۲۶
سال بیست‌و دوم
شماره ۵۳۹۸
۴۰ هزار تومان
۸ صفحه

در «شرق» **امروز می‌خوانید:** پارادوکس مسکن شهری / صدیقه نژادقربان • نورا فکن روی «رایگان‌سازی» حمل‌ونقل • موزه زنان ایران (ایراندخت) روایتی نواز نیمه پنهان جمعیت ایران

در «شرق» **امروز می‌خوانید:** پارادوکس مسکن شهری / صدیقه نژادقربان • نورا فکن روی «رایگان‌سازی» حمل‌ونقل • موزه زنان ایران (ایراندخت) روایتی نواز نیمه پنهان جمعیت ایران

در «شرق» **امروز می‌خوانید:** پارادوکس مسکن شهری / صدیقه نژادقربان • نورا فکن روی «رایگان‌سازی» حمل‌ونقل • موزه زنان ایران (ایراندخت) روایتی نواز نیمه پنهان جمعیت ایران

مذاکره در هوای خاکستری

عبدالرحمن فتح‌الهی: فضای رسانه‌ای هفته گذشته تصویری متفاوت از وضعیت مذاکرات ترسیم می‌کرد. از ابتدای هفته، مجموعه‌ای از گزارش‌ها و گمانه‌زنی‌ها در رسانه‌های آمریکایی و منطقه‌ای منتشر شد که همگی از نزدیک شدن تهران و واشینگتن به یک تفاهم اولیه سخن می‌گفتند؛ تفاهمی که حتی برخی منابع از موافقت طرفین با متن آن و انتظار برای امضای نهایی دونالد ترامپ خبر می‌دادند. در آن مقطع، روایت غالب این بود که موانع اصلی برطرف شده و فقط تصمیم نهایی رئیس‌جمهور آمریکا باقی مانده است. با این حال، تحولات چند روز اخیر نشان می‌دهد مسیر توافق همچنان با پیچیدگی‌های جدی مواجه است. گزارش‌های منتشرشده از سوی نیویورک‌تایمز و اکسیوس حاکی از آن است که ترامپ نه‌تنها از تأیید متن موجود خودداری کرده، بلکه خواستار اصلاح بخش‌هایی از آن شده و نسخه بازنگری‌شده را

تیر یک را در صفحه ۲ بخوانید

رئیس مجلس خواستار پرهیز از اختلافات سیاسی و گریز از تله درگیری‌های فرسایشی شد

پایان سه‌ماه تعطیلی بهارستان

صفحه ۲

یادداشت

شرق

ولادت امام هادی را تبریک می‌گوییم

این گزارش در صفحه ۴ بخوانید

استانبول یک فاتح جدید دارد

تخریب دموکراسی

شوک مقتدی صدر به بغداد

۴

برگزیده‌ها

گزارش «شرق» از موج جدید تشکیل پرونده و صدور احکام انضباطی در دانشگاه‌ها

از اخراج در شریف تا تعلیق در بهشتی

۵

گفت‌وگو با مهدی چیت‌سازها، نقاش

اندیشیدن به جنبه‌های متعارض شهر

۶

بحران، تاب‌آوری شهری و آینده حمل‌ونقل در کلان‌شهرها

شهر روی مرز توقف

۷

عملیات نظامی در اوکراین و تنش در خلیج فارس نگاه سرمایه‌گذاران و مشتریان بازار انرژی را به قاره آفریقا کشاند

آفریقا برنده دو جنگ

۳

جدال بر سر واژه «مردم»

۸

نگاه

مادران؛ زنان ساکن سپیده‌دم

یادداشتی از مینا رادمش

۸

یادداشت

سازمان برنامه یا سازمان بودجه؟

مراد راهداری

دکترای اقتصاد وعضوهیئت علمی دانشگاه
سازمان برنامه و بودجه، پیش از پیروزی انقلاب اسلامی و با هدف تدوین نقشه راه برای پیشرفت کشور پایه‌گذاری شد. به گفته ابوالحسن ابتهاج، این نهاد چند سال پیش از سال ۱۳۲۷ تأسیس شد و تا زمان وقوع انقلاب، دو برنامه هفت‌ساله و سه برنامه پنج‌ساله عمرانی را تدوین کرد. سه برنامه نخست عمرانی با همکاری کارشناسان خارجی (آمریکایی) اجراء شد؛ هرچند اجرای نخستین برنامه هفت‌ساله، به دلیل تغییر دولت، نهضت ملی‌شدن صنعت نفت و کودتای ۲۸ مرداد، با چالش مواجه شد و به صورت ناقص پیش رفت. پس از پیروزی انقلاب اسلامی، این سازمان در مقطعی با خروج یا کمبود کارشناسان مواجه شد که البته این خلأ پس از مدت کوتاهی ترمیم و فعالیت‌های سازمان احیا شد. این نهاد که در دوره‌هایی با ساختار وزارتخانه و در دوره‌های دیگر به‌عنوان سازمان فعالیت کرده، همواره متأثر از شرایط سیاسی و اقتصادی کشور، فرازوفرودهای بسیاری را تجربه کرده است. یکی از نمونه‌های بارز این نوسانات، انحلال این سازمان و ادغام وظایف آن در استانداری‌ها در دولت‌های نهم و دهم بود. اگرچه هدف این نوشتار نقد آن اقدام با حذف نهادهایی مانند شورای عالی پول و اعتبار و بررسی آسیب‌های متعاقب آن در همان دوره نیست، اما این پرسش اساسی همچنان پابرجاست که چرا سازمان برنامه و بودجه سال‌هاست عمدتا درگیر «بودجه‌ریزی» و «نظارت بر اجرای آن» شده و از مأموریت اصلی خود، یعنی «تدوین برنامه‌های راهبردی»، فاصله گرفته است؟ چه چیزی مانع از ایفای این نقش درخور شده است؟ موضوع بیشتر معرفت‌شناسانه و عدم اعتقاد به برنامه است یا به تعارض منافع مربوط می‌شود؟ تجارب تاریخی جوامع مشابه نشان می‌دهد سازمان برنامه و بودجه باید محور اصلی تهیه برنامه‌های راهبردی باشد.

ادامه در

صفحه ۳

ادامه در

صفحه ۴

ادامه در

صفحه ۳

امیرستاری

اعتماد میان شهروندان و اعتماد به آینده، هر اندازه این اعتماد تضعیف شود، هزینه اداره کشور افزایش می‌یابد. بنابراین شفافیت در تصمیم‌گیری، پاسخ‌گویی مسئولان، مبارزه مؤثر با فساد، اطلاع‌رسانی صادقانه و مشارکت‌دادن مردم در فرایندهای تصمیم‌سازی باید از ارکان اصلی چنین منثوری باشد.
دومین محور، تقویت همبستگی و وقایق ملی است. روزهای بحران نشان داد که ایرانیان، با وجود تفاوت‌های سیاسی، قومی، مذهبی و فرهنگی، در دفاع از امنیت و تمامیت کشور اشتراک نظر دارند. این سرمایه ارزشمند نباید محدود به شرایط بحرانی باقی بماند. منشور امید ملی باید سازوکاری را برای تبدیل این همبستگی مقطعی به یک سرمایه پایدار اجتماعی فراهم کند. مشارکت همه اقشار، احترام به تنوع فرهنگی، توجه به مطالبات مناطق مختلف کشور و تقویت احساس تعلق ملی می‌تواند به استحکام این سرمایه کمک کند.
محور سوم، اقتصاد امیدآفرین است. هیچ منشور امیدی بدون توجه به معیشت مردم موفق نخواهد شد. جامعه نیاز دارد نشانه‌های روشنی از بهبود شرایط اقتصادی مشاهده کند. کنترل تورم، حمایت از تولید، اصلاح ساختارهای ناکارآمد اقتصادی، مبارزه با رانت و فساد، تسهیل فضای کسب‌وکار و ایجاد فرصت‌های شغلی برای جوانان باید به عنوان اهدافی مشخص و قابل سنجش در این منشور تعریف شوند. امید زمانی پایدار خواهد بود که شهروندان بتوانند آثار آن را در زندگی روزمره خود لمس کنند.

ادامه در

صفحه ۴

یادداشت

تغییر مبنای محاسبه مستمری بازنشستگی، مسیری غلط برای حل بحران تأمین اجتماعی است

انتقال بار ناکارآمدی صندوق‌های بازنشستگی به مردم

حسین امامی‌راد

نماینده مجلس

آنان تغییر یافته است.
۳. ماده ۷۷ قانون تأمین اجتماعی با در نظر گرفتن واقعیت‌های اقتصادی کشور، به‌ویژه تورم مزمن و جهش‌های مکرر قیمت‌ها، مبنای محاسبه مستمری را میانگین دو سال آخر قرار داده است؛ مبنایی که به‌مراتب به عدالت بیمه‌ای نزدیک‌تر است. این قاعده از یک منظر روشن بیروی می‌کند: فرد در پایان دوران خدمت، معمولاً به دلیل وجود تورم مستمر، ارتقای شغلی، افزایش تجربه، تحصیلات و سنوات کاری، در موقعیتی متفاوت از ابتدای استخدام قرار دارد و طبیعی است که حقوق او نیز متناسب با این روند رشد کرده باشد. مقایسه این وضعیت با برخی کشورهای توسعه‌یافته نیز گمراه‌کننده است. در آن کشورها، خبری از تورم نهادینه‌ای که در اقتصاد ایران وجود دارد، نیست و قواعت بازنشستگی نیز از ابتدا، شفاف و ثابت تعیین شده‌اند. نه آنکه در میانه راه و پس از ده‌ها پرداخت حق بیمه، فرمول محاسبه به زیان بیمه‌پرداز تغییر کند. در اقتصادی که ارزش پول آن طرف چند ماه به‌شدت کاهش می‌یابد، صحبت‌کردن از میانگین ۳۵ساله، بیشتر به طنزی تلخ شبیه است.

شکستن حلقه‌های بسته مدیریت‌های انحصاری، رانتی، پرهزینه و زیان‌ده سوق دهند، فشار را بر دوش میلیون‌ها بیمه‌پرداز بی‌پناهی می‌اندازند که سال‌ها تکالیف قانونی خود را منظم و بی‌وقفه انجام داده‌اند. این، نه اصلاح ساختار است و نه عدالت؛ انتقال بار ناکارآمدی مدیریتی از مدیران به مردمی است که نقشی در شکل‌گیری این بحران نداشته‌اند. «من له الغنم فعليه الغرم». اصل ضرورت اصلاحات در صندوق‌های بازنشستگی انکارشدنی نیست؛ اما اصلاح واقعی، اصلاحی است که ریشه بحران را هدف بگیرد، نه آنکه ساده‌ترین راه، یعنی کاهش تعهدات نسبت به مردم انتخاب شود. بحران صندوق‌ها محصول ناکارآمدی ساختاری است، نه صرفاً فرمول محاسبه مستمری. اگر امروز صندوق‌های بازنشستگی با بحران ناترازی روبه‌رو هستند، علت آن فقط نحوه محاسبه مستمری نیست، بخش درخور توجهی از این وضعیت، حاصل سال‌ها سوءمدیریت، انتصابات غیرتخصصی، سرمایه‌گذاری‌های زیان‌ده، تحمیل تکالیف غیربیمه‌ای، بازنشستگی‌های زود هنگام، عدم پرداخت بدهی‌های دولت و فقدان حکمرانی حرفه‌ای در اداره صندوق‌هاست.

۲. قانون‌گذار نباید قواعد بازی را در میانه مسیر به زیان مردم تغییر دهد. مردم، سال‌ها براساس قانون